

MUSTAFA ŞEKİP TUNÇ'UN MEDENİ FELSEFESİNDE KADIN*

İpek ÇINAR**

Öz

Mustafa Şekip Tunç, kadın konusunu felsefi, psikolojik ve sosyolojik açılardan ele alır. İstiklal savaşının neticesinde değişen toplum koşullarının kadınlar üzerindeki etkisiyle değişen kadınları; “Yeni Türk Kadını” olarak tanımlar. “Eski Türk Kadını” diye tanımladığı kadın tipi pek çok açıdan değişmiştir. Mustafa Şekip Tunç, bu değişimin nedenleri ve sonuçları çerçevesinde, kadının toplum hayatındaki ve medeniyetin inşasındaki rolünü ele alır. Kadının şahsiyetini milli bir bilinçle, toplum içerisinde nasıl inşa ettiğini gösterir. Mustafa Şekip Tunç’de insan; kültür içerisinde yapıp etmeleriyle şahsiyetini oluşturur. Bu bağlamda, kadınların kültüre katkılarını da irdeler. Mustafa Şekip’e göre kadın; nesillerin devamında sosyal, kültürel ve manevi bir rol oynar. Nesillerin devamı her şeyden önce kadın ve erkek ilişkilerinin sürekliliğine bağlıdır. Bu noktada aile hayatının da kadın anlayışından ayrı düşünülmemeyeceği anlaşılmaktadır. Bu çalışmanın amacı, Mustafa Şekip’in medeni felsefesinden hareketle, kadını nasıl değerlendirdiğini incelemektir. Bu değerlendirme ile dönemin kadın görüşleriyle de hesaplaşan Tunç’un bu konudaki özgünlüğü ortaya konmaya çalışılacaktır. Bu çerçevede kadın ve aile hayatı konusundaki görüşleri ele alınacaktır.

Anahtar kelimeler: Mustafa Şekip, Felsefe, Kadın, Aile.

Woman In The Civil Philosophy Of Mustafa Şekip Tunç

Abstract

Mustafa Şekip Tunç examines the issue of women from a philosophical, psychological and sociological perspective. The changing social conditions as a result of the war of independence had an impact on women. He defines women who change with this effect as “New Turkish Women.” The type of woman that he defines as the “Old Turkish Woman” has changed in many ways. Mustafa Şekip Tunç discusses the role of women in social life and in the construction of civilization within the framework of the reasons and consequences of this

* Bu makale “Mustafa Şekip Tunç Düşüncesinde Kadın” başlıklı yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

** Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, ipeknr@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0002-5841-3786.

change. He shows how women construct their personality in society with a national consciousness. According to Mustafa Şekip, human; he creates his personality with his actions in culture. In this context, he also examines women's contributions to culture. According to Mustafa Şekip, women; plays a social, cultural and spiritual role in the continuation of generations. The continuation of the generations depends above all on the continuity of male and female relationships. In this context, it is understood that family life cannot be separated from the understanding of women. The purpose of this study is to examine how Mustafa Şekip evaluates his woman based on his civil philosophy. In this study, the originality of Tunç on this issue will be revealed, who also came to terms with the women's views of the period. In this framework, her views on women and family life will be discussed.

Keywords: Mustafa Şekip, Philosophy, Woman, Family.

Giriş

Mustafa Şekip Tunç, kadını toplumsal ve ruhsal ilişkiler içerisinde ele alır. Cumhuriyet dönemiyle beraber kadının toplumsal rollerinin değişmeye başlaması ve bu değişimin ruhsal hayatı da etkilemesi Mustafa Şekip'in kadın konusunun çıkış noktasıdır. Bu bağlamda günümüz medeniyetine kadar gelen kadının toplumsal rollerini ve bu rollerin Cumhuriyet dönemiyle beraber geçirdiği değişimleri incelemektedir. Mustafa Şekip'in kadına yönelik düşünceleri, onu devam eden yaşamı içerisinde istikbalini korumak için toplumsal koşullara nasıl uyum sağladığını göstermektedir.

Mustafa Şekip'in, toplum hayatının sürekli değişmesine rağmen, cinsiyet hayatının değişmediğini belirtmesi, insan doğasının eskiden beri aynı olduğunu göstermektedir. Bu bakımdan cinsiyet hayatını da ele alan mütefekkir, bu hayata doğumdan itibaren önem vermek gerektiğini ifade eder. Mustafa Şekip, kadının cinsiyet hayatını oluşturması konusunda, psikanalizin kurucusu olarak kabul edilen Sigmund Freud'un "*cinsî hayat*" düşüncesinden ilham almaktadır. Freud'un görüşlerini kendi psikoloji anlayışı ile bütünleştirerek cinsî hayat, cinsî terbiye, evlilik, aile, iş hayatı gibi kadına dair birçok konuyu ele alır. Kadın anlayışı, başta felsefe olmak üzere, psikoloji ve sosyoloji görüşleriyle bir bütünlük göstermektedir. Bu bakımdan, Mustafa Şekip'in kadına dair çalışmalarının sosyal bilimlerde özgün bir yer teşkil etmesi ve "*Eski Türk Kadını*" ve "*Yeni Türk Kadını*" ayrımını kavramsallaştırarak sosyal bilimlere kazandırması, kadının değişen toplum koşullarına nasıl uyum sağladığının anlaşılması açısından önemlidir. Kadın hakkındaki görüşleriyle Cumhuriyet döneminin toplumsal portresini çizmesi, sosyal bilimlere sağladığı ufkun önemini ortaya koymaktadır. Buna rağmen kadın anlayışı hakkında pek fazla çalışma yapılmamıştır.

Mustafa Şekip'in insan anlayışından ayrı bir yere koyamayacağımız kadın anlayışına geçmeden önce, insanın ruhsal ve toplumsal hayatına bakmak gerekecektir. Mustafa Şekip, insanı bütünlüklü yapısıyla ele alarak, kültürün tüm unsurlarıyla insanın ilişkisini incelemektedir. İnsanın bireysel ve türsel özelliklerinin yanında onun kültürden gelen tarafının esas kimliğini ve kişiliğini ortaya çıkarttığını belirtmektedir.¹ Ona göre, bu dünya doğrudan doğruya

¹ Levent Bayraktar, "Mustafa Şekip Tunç'ta Plüralizm ve Şahsiyetçilik", *Felsefe Dünyası*, Sayı: 61, Yaz/Summer 2015, s. 51.

insanın şuur denilen amaçlı faaliyetlerinden meydana gelir. Bütün varlıklar insan aracılığıyla meydana geldiği gibi eşya ile arasındaki diyalogu arttıran da insandır. Hatta dünyanın yeni şekillerle belirli hale gelmesi yine insan sayesinde. İnsan dünyasını ne kadar genişletir, zenginleştirir, güçlendirirse o kadar yükselecektir. Bu da amaçlarla çalışan insan şuurunun verimleri sayesinde. İnsan dünyaya haberi olmadan, herhangi bir amaç ve ideallerden mahrum bir halde dünyaya gelir. Ancak beden, ruh ve toplum yapısı sayesinde amaçlı, meramlı, ideli olan bir insan olur ve dünyasını da bunlarla şekillendirir. Bunun için insan zamanla kazandığı davranışlarla şahsiyetini oluşturur ve müşahhas bir insan haline gelir.² Mustafa Şekip, müşahhas insandan bahsedilince benliği ve şahsiyetini ayırmadan olduğu gibi alınan nesne ve rakama kaydedilemeyen insanı anladığı belirtmektedir.³ Hatta her insanı bir şahsiyet olarak görmek ve onların kendilerine özgü olanı meydana getirmek için olanak ve ortam hazırlamak gerekir.⁴ Her insan ferdinin bir şahsiyet olduğu düşünülduğünde insana layık olan sevgi, saygı, kıymet verilebilecektir. İnsanın şahsiyet varlığı olması onun bir nesne olmadığını gösterir.⁵ Mustafa Şekip, insanı doğada diğer canlılardan ayırarak, toplumsal ve doğal çevrenin bir neticesi olmaktan çıkartır. Çünkü insan kendi dışındaki tüm determinasyonlara karşı yol alabilen bir şuur, irade, şahsiyet varlığıdır.⁶ Bunun için biz de burada Mustafa Şekip'in insan anlayışı içerisinde beden, ruh ve toplum yapısı ile beraber kadını nereye yerleştirdiğini anlamaya çalışacağız.

Bu çalışmada, Mustafa Şekip'in düşünce sistematiğinden hareketle Türk düşünce gelenekleri içerisinde günümüze kadar değişerek gelen kadını nasıl ele aldığı incelenmeye çalışılacaktır. Mustafa Şekip'te kadın konusunu incelemek, kadının toplumsal rolünü, geçirmiş olduğu süreçleri de gözler önüne sermeyi gerektirir. Bunu yaparken kadının cinsî hayatına da değinilecek ve kadının devam eden hayat içerisinde nasıl kendisini inşa ettiği konusundaki görüşleri belirtilecektir. Mustafa Şekip, kadın hakkında birçok tespitte bulunur. Bu tespitler her ne kadar toplumsal bir bütünlük ortaya koymuyor gibi görünse de bu fikirler sayesinde insan büyük değişiklikler yaşamış, hem toplum hayatını, hem de aile hayatını doğrudan doğruya etkilemiştir. Bu bağlamda öncelikle kadın anlayışına açıklık getirilmeye çalışılacak ve kadını nasıl ele aldığı açıklığa kavuştuktan sonra yaşamın doğal bir süreci olarak ifade ettiği aile hayatının önemi incelenmeye çalışılacaktır.

1. Mustafa Şekip Tunç'da Kadın

Mustafa Şekip, Cumhuriyet dönemiyle beraber kadının toplumsal rollerinin değişmeye başladığını belirterek, Türk kadını bu şartlar içerisinde ele

² M. Şekip Tunç, "Dünya ve Bizim Dünyamız", *Bilgi Mecmuası*, Sayı: 58, Şubat 1952, s. 1.

³ M. Şekip Tunç, "Müşahhas İnsan ve Bünyesi", *Bilgi Mecmuası*, Sayı: 76, Ağustos 1953, s. 6.

⁴ Levent Bayraktar, "Mustafa Şekip Tunç Düşüncesinde Model İnsan Yaratacak Olan Eğitim Anlayışı", *Felsefe Dünyası*, Sayı: 35, January 2002a/I, s. 162.

⁵ Levent Bayraktar, "Mustafa Şekip Tunç'un İnsan Anlayışı", *Felsefe Dünyası*, Sayı: 36, January 2002b/2, s. 130.

⁶ Levent Bayraktar, "Türkiye'de Felsefe ve Sosyal Bilimlerde Çığır Açan Bir İsim: Mustafa Şekip Tunç", *Türk Yurdu*, Cilt: 31, Sayı: 281, Ocak 2011, s. 187.

aldığını ifade eder. Bu düşünceden hareketle kadını, “Eski Türk Kadını” ve “Yeni Türk Kadını” olarak tasvir eder. Bu ayrım Cumhuriyet dönemi Türk kadınının anlaşılmasının temelinde yer alır. Biz de burada ilkin Mustafa Şekip’de eski Türk kadınına anlamaya çalıştıktan sonra, yeni Türk kadınına geçerek dönemin toplumsal resmini göstermeye çalışacağız. Bunu yapma amacımız kadının Türk medeniyeti içerisinde değişen toplumsal koşullara nasıl uyum sağladığını göstermeye çalışmaktır. Bu yapıldığı takdirde kadının nasıl bir değişim geçirdiği daha iyi anlaşılacaktır. Mustafa Şekip, eski Türk kadınına şu sözlerle anlatır:

“Tanrının kulları için yaratıp bezendirdiği ve onları imtihan için hazırladığı bu dünyanın kendisi gibi nimetleri de fânî olup asıl büyük gaye ve ebedî nimet göklerin ötesindeki “ukba” âleminde dir. Kulların hepsi sırasıyla oraya geçecek ve dünyadaki efalinin hesabına göre ya ateşlerde yanacak veya istediklerini bulacakları serin bahçelerde sonsuz bir hayata kavuşacaklardır. Bunların kâffesinden bir tanrı elçisi vasıtasıyla kurtulan eski kadın hayatının program ve ana gayelerine sahip ve vazifelerini yaptığı takdirde, sakın ve müsterihdir. En yüce gaye inançlarını muhafaza etmek ve hayata ona göre düzen vermek olduğundan maddî bütün endişeler ikinci plânda kalmıştır. “Vatan” ve “Millet” gibi yeni zaman mefhumlarına da sahip olmayıp yalnız iman ve küfür diyarı olmak üzere iki diyar tanır. İnsanları dil, ırk, renk ve milliyet ile de tefrik etmiyerek sadece iman ile ayırır. Dünyanın her türlü nimet ve külfetlerini izam etmeği büyük bir günah sayar, oluruna göre yaşamayı ve hayatın tatlı ve acı her cilvesine katlanmayı bir insanlık vazifesi bilir. Her şeyden ziyade ahlâk ve maneviliği gözeten bu kadının, ideal itibarile yüksek olduğundan hiç şüphe yoktur. Uzun asırların devamlı bir terbiyesi mahsulü olmak itibarile aynı zamanda karakteri teşekkül etmiş bir insandır. Gitgide silinmeye mahkûm olmakla beraber bugünkü ekonomik hayatımızın büyük temeli hâlâ odur. (...) Yalnız dünü görmeden bugünü anlamak kabil olmadığı gibi dünsüz bir bugün bugünsüz bir yarı tasavvur etmek mümkün değildir.”⁷

Mustafa Şekip’e göre, dünyanın her yerinde olduğu gibi medeniyetimizde de öncelikle büyük şehirlerde görülmeye başlayan yeni kadın hareketi, Avrupa’daki hencinsleri kadar köklü bir ruh değişimi geçirmemekle beraber çok değişime uğramıştır. Aldığı yeni zaman kültürüyle eski zamandan kopan yeni kadın, artık eski kültüre dönmeyecek kadar uzaklaşmıştır. “O halde ki içine girdiği yeni dünyada, mistik ve metafizik ideallerden ziyade millî ve insanî ideallere maddî emniyet ve genel refah gayelerine bağlanmıştır.”⁸ Yeni Türk kadını, mistik ve metafizik ideallerden çok, milli ve insani ideallerle beraber, maddi olana bağlanmıştır. Ancak her ne kadar yeni kadın, manevi ideallerden uzaklaşmış görünse de, eski kadın toplum koşulları içerisinde hem şahsiyeti-

⁷ M. Şekip Tunç, *Yeni Türk Kadını ve Ruhî Münasebetleri*, Çığır Mecmuası Neşriyatı: 8, Türkiye Hars ve İçtimai Araştırmalar Merkezi Kitapları, Ankara 1939, s. 6-7.

⁸ A.e., s. 8.

ni şekillendirmek, hem de istikbalini korumak için yeni kadını vücuda getirmiştir. Böylece Cumhuriyetin getirdiği şartlar içerisinde eski kadın değişerek yoluna devam etmektedir. Mustafa Şekip, yeni kadın hareketinin öncelikle büyük şehirlerde görülmeye başladığını ifade eder. Bunun sebebi ise, kültür ve medeniyetin en etkili akımlarının burada toplanmasıdır.⁹

Mustafa Şekip'e göre modern dünya; üç asırdan beri yaşadığı dini, siyasi, ekonomik gelişmelerden sonra şimdi de toplumsal bunalımlar yaşamaktadır. Gerçekleşen maddi ilerlemelerin ve durdurulamayan güçlerinin meydana getirdiği zararlar toplumları sarsıntılara uğratma yolundadır. Soğukkanlılıkla gerçekleşen savaşlar bu zararları artırmaktadır. Mustafa Şekip, istiklal mücadelesinin büyük başarısından doğan sevinç içerisinde, yoluna devam eden yeni Türk kadınının böyle bir dünyaya uyandığını belirtir. Ona göre yeni Türk kadını, kendisinin bir süs ya da gurur konusu olmadığını bilir ve sorumluluğu toplumsal bir görevin parçası olarak kabul eder.¹⁰ *“Çünkü uzun bir yolculuk ve zahmetli vazifelerin neticesinde kazanılan yeni kadınlığın başlıca miyarı faziletli bir ehliyetir.”*¹¹

Mustafa Şekip'e göre, Cumhuriyet dönemini eski medeniyetlerden ayıran başlıca özellik, iş bölümünün oldukça artması, insan yeteneklerini de o nispette uyandırıp çeşitlendirmesidir.¹² Ona göre; *“bu derece çeşitli bir hayat da sadece erkekler tarafından yürütülemezdi. Öyle ince ve nazik teferruatlı işlerimiz var ki kadınsız yapılmaz. İşlerimize hafiflik, zarafet ve munislik verecek el onun elidir.”*¹³ Cumhuriyet dönemi sadece kadın ve erkekleri çeşitlendirmekle kalmayıp, toplulukları ve hatta milletleri de oldukça çeşitlendirerek her birini parçalanamaz bir duruma getirmiştir. Siyaset, terbiye, eğitim ve idare işlerinin son derece zorlaşması da bundandır. Mustafa Şekip'e göre, bütün bu güçlükleri kökten hafifletecek ve insanı selamete götürecekt en esaslı ve etkili insan kadındır. Yeni Türk kadınının eski kadından ayıran da onlara nispetle çeşitlenmeleri, birçok toplumsal görevi şuurlu olarak üstlenmeleridir. Çocuğa bakmak, eşine hizmet etmek gibi görevleri üstlenen eski kadın, tarla ve ev kadını olarak ikiye ayrılır.¹⁴ Mustafa Şekip, bu konudaki düşüncelerini şöyle anlatmaktadır:

“Eski kadın tarla ve ev kadını olmak üzere iki tipte toplanıyor, istihsaldeki büyük hisleri yanında analık ve ev kadınlığı ile temayüz ediyordu. Köy kadınlarında hemen umumiyetle görenek hâkim bulunuyor, gelenek terbiyesiyle karışmış dini bir terbiyeden fazla bir şey görmüyorlardı. Şehirlerdeki ev kadınları da pek az istisnalarla aynı hayatı yaşıyor, içtimai hayatla kaynaşmaları yalnız aile ve yakın akraba ve nihayet eşdost muhitine münhasır kalıyor, hayat savaşı nedir bilmiyorlar, bilmedikleri için de dar

⁹ A.e., s. 7-8.

¹⁰ A.e., s. 8-10.

¹¹ A.e., s. 10.

¹² M. Şekip Tunç, “Kadınlarımız”, *Cumhuriyet*, 6 Nisan 1947, s. 2.

¹³ M. Şekip Tunç, *a.y.*

¹⁴ M. Şekip Tunç, *a.y.*

bir ufuk içinde kalıyorlar, akıl ve muhakemeden ziyade hayalle karışık bir duygu ve teessüriyet içinde yüzüyorlardı. Köy kadını bunlara nazaran katı topraklarla pençeleşiyor, tabiatın iyi kötü bütün cilvelerile yoğruluyor, hayvanlara bakıyor, vakit bulursa bez dokuyor, çorap örüyor. Aynı zamanda evine, çocuklarına, kocasına bakıyor. Pazarlara yüklü merkebiyle gidiyor, köyde bulunmayan şeyleri gene merkebine yükleyerek yorgun argın evine dönüyor. Şehirlerdeki eski ev kadınının işleri bu kadar ağır ve yorucu olmamakla beraber daha nazik oluyordu. Çünkü buralardaki kadınla erkek arasında kültür ve seviye bakımından olan fark pek büyüktü. Çocukların mühim bir kısmı da muhtelif tahsil derecelerinden geçiyordu. Ev kadınlığı da böylece manen çok gayrimütecanis bir aile yuvasında yapılmak zarureti vardı. Kocayı ve gittikçe büyüyen çocukları hem kendilerine, hem de cemiyete en hayırlı olarak yetiştirme terbiyesinin temelini atmakta bu kadına düşüyordu. Halbuki bu kadın cemiyet hayatından fiilen bihaber olduğu gibi nazarı olarak da bir şey bilmiyordu. Yalnız nevilerine hâs olan pratik ve hayata pek yakın sezgileri vardı. Daha çok hayata eğilmiş oldukları için her şeyden çok hayatı seviyor ve içten duyuyorlardı. Hayat ve geçinme düğümünün, terbiye muammalarının bir çoğunu çözdüren de hep bu sezgiler oluyordu. Yalnız kültürsüz bir sezgi, ne kadar kuvvetli olursa olsun, şuurlaşmadığı için ondan istifade etmek de devamlı ve metotlu olamıyordu. Halbuki geçinme ve terbiye ancak sürekli ve metodlu bir şuurla tamamlanabilir. Eski ev kadınına köstekleyen, adımlarını şaşıratan, telkinlere kolayca maruz bırakan da bu şuurla zaafı oluyordu.”¹⁵

Mustafa Şekip'e göre, Cumhuriyet dönemi Türk kadını, köylüsü ve şehirli ile her yönden farklılaşmak, şuurlanmak, memlekete ve evrene en geniş ölçüde yararlı olabilmek için prensip yönünden hiçbir engelle karşılaşmamaktadır. Hatta orta zaman medeniyetinin gerektirdiği koşullardan kanunen ve örfen kurtulduğundan, yüzyıllardır tıkanmış olan gücü ve yaratma yeteneğini istediği gibi kullanmakta özgürdür. Kadınların yeni koşullara erkeklerden daha kolay uyum sağlamaları hayata daha yakın olmalarından, erkekler gibi eski kültürün etkisi altında kalmamalarından, aydınlandıkça kadınlık şuurunun artmasından ve çabalarının da o nispette kamçılanmış olmasından kaynaklanır. Bundan dolayı hemen her meslekte seçkin olabilecek yetenek ve başarı gösterirler.¹⁶ Mustafa Şekip'e göre; *“hiç şüphe yok ki, gönülleri daha çok evlat ve analık aşkına bağlanmamış olsaydı çok daha yükseleceklerdi. Fakat bağlandıkları kanun herhalde onları aldatıyor değildir. Bunu pek iyi duydukları için olacak ki en büyük zevki analıkta buluyorlar.”¹⁷*

Mustafa Şekip'e göre, günümüz Türk kadınlığı sadece Türk kadınlığı tarihinde değil, bugünkü tüm dünya kadınlığı içerisinde dahi, gelişmeye en

¹⁵ M. Şekip Tunç, a.y.; İlhan Yaylalı, *Şuurlu Muhafazakârlık: Mustafa Şekip Tunç Düşüncesinde Bireyi, Toplum, Siyaset*, Hacettepe Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2014, s. 148-149.

¹⁶ M. Şekip Tunç, “Kadınlarımız”, s. 2.

¹⁷ M. Şekip Tunç, a.y.

elverişli durumdadır. Bunun nedenini sadece inkılabımızda aranmak Türk kadınlığının anlaşılmasını zorlaştıracaktır. İnkılabın hizmet ve başarısı, kız çocuklarını erkeklerden toplumsal rol açısından ayırmasa bile, gönül ve sevgi bakımından ayırmayan Türk ruhunun eski bir geleneği uyandırabilmesi ve bunda hiç kararsızlık yaşamamasıdır.¹⁸ *“İnkılabımızın Türk kadınına karşı gösterdiği bu cömert davranış, onun en büyük nimetlerinden biri olarak kalacak, tarihe, belki de tarihlere lâyık olduğu ehemmiyetle kaydedilecektir.”*¹⁹

Mustafa Şekip’de kadının toplumsal rollerinin nasıl bir değişim geçirdiği anlaşıldıktan sonra, onun ruhsal hayatına bakmak ve ilkin eski Türk kadından başlamak yerinde olacaktır. Mustafa Şekip’e göre, eski Türk kadını, ruhsal ve toplumsal ilişkilerde çok dar ve kapalı bir çevrede hayatını sürdürür. Daha çocukken üstlendiği çarşafı adeta her şeyden uzaklaştırılmış bir hayatın içinde yaşar. En yakın akrabalarının dışında bir erkekle temasta bulunmasına izin verilmez. Hatta sesinin bile duyulmasından çekinir, isimleri duyulur korkusuyla “yahu”, “baci” gibi kelimelerle seslenilir. Yeni Türk kadını, bütün bu bağlarından sıyrılarak erkekler arasında ve erkeklerle beraber çalışır ve istediği erkekle temasta bulunmakta hürdür. Mustafa Şekip’e göre, neredeyse bütün varlığını erkeklerin sorumluluğuna bırakan eski kadın, rahat ve güven içindedir, ancak çok acemi ve pek saf kalmıştır. Erkeklerin iradelerinin önüne geçmek, onlara güç ve cesaret vermek için yönetme iradesini erkeğin iradesine uydurur, gerekirse bütün iradesini yok sayarak, gerçek doğasını saklamayı ve boyun eğmeyi kadınlığın şiarı bilir ve bunu saflığıyla değil, iradesiyle yapar. Ancak bu suretle eşlerini esir etmek isterlerken, kendileri esir olurlar. İçlendikleri zamanlar isyan etmek yerine Tanrıya havale ederler.²⁰

*“Yaşadıkları devre ve inandıkları dünya görüşüne nispetle ideal bir hale gelmiş olan bu fedakâr kadınlar ruhlarının yüksekliğini Çanakkale ve Sakarya kahramanlıklarında gösterdiler. Erkeklerle birlikte çalışan yeni Türk kadını onlarla arkadaş ta olmuştur. Dedelerimizin çok korktuğu ve samanla ateşin bir arada bulunmasına benzettiği bu arkadaşlık bugün hürriyet ve şahsiyet şuurunun temin ettiği mukavemetlerle mücehhez olduğundan, korkulacak bir mesele olmaktan çıkmıştır.”*²¹

Mustafa Şekip’e göre, *“İnkılâpçı ve devletçi hamlelerle ilerleyen Cumhuriyetimiz bütün hareketlere olduğu gibi kadın hareketlerine de bu husustaki ideolojileri şaşırtan bir sür’at vermiştir. Acaba Türk süfretleri ve onların siyasî heyecanları nasıl olacaktı? Feminizm ihtirasları Türk kadınının meşhur olan gözlerine nasıl bir gölge düşürecekti? Bunları görmedik ve belki de hiç görmeyeceğiz.”*²² Ona göre; insanlar arasındaki mevki farklarını, doğal farklarının bir sonucu olmaktan daha çok toplumsal adaletsizlikte gören sosyalist anlayışlardan do-

¹⁸ M. Şekip Tunç, *a.y.*

¹⁹ M. Şekip Tunç, *a.y.*

²⁰ M. Şekip Tunç, *Yeni Türk Kadını ve Ruhî Münasebetleri*, s. 13-14.

²¹ *A.e.*, s. 14.

²² *A.e.*, s. 16.

ğan feminizm, kadın ve erkek arasında hiçbir konuda ve hiçbir işte bir fark görmez. Oysa Mustafa Şekip'e göre; kadınların kendi ruhsal tekâmüllerine uygun işlerde çalışmaları şahsiyetlerini oluşturma imkânı vermektedir. Mustafa Şekip, feminst ya da anti-feminst olmadığını belirtmektedir. Çünkü objektif ve hasbi kalmak isteyenler için hiçbir doktrin elverişli değildir.²³

Mustafa Şekip'e göre, doğu medeniyetinin meydana getirdiği yaşama koşulları içerisinde sadece bir ev kadını olarak kalamayan kadın, erkeklere benzer bir şekilde toplumda rol almak ve hatta askerlik yapmak mecburiyetiyle git gide artan bir boyutta "iş kadını" adı verilen yeni bir kadın anlayışını ortaya çıkartır. İş kadını, itaat etmek yerine atılımda bulunmak, lapalaşmış bir sevgiden daha çok sancak taşıyabilecek diri, zinde, yaşayan bir varlık olarak eşyle aynı sevgi haklarını elinde bulundurmamak, çalıştığı vakitlerde cinsiyetini görmezden gelmek istemektedir. Zaman ilerledikçe iş koşullarının gerekliliklerine uyum sağlamaya çalışır. İstiklal savaşı ile toplumda rol oynamanın zevkini tadararak tamamlayıcı gücünün farkına vardığı günden itibaren her alanda işe atılmak ve kadına özgü olan yetenekleri erkeğin gücüyle birleştirmek ister. Kadın iş hayatına girmesiyle birlikte git gide süsten uzaklaşır. Kadının toplumdaki rolü artarak ciddi iş hayatına alışmasıyla benimsediği süsten uzak olma hali, sorumluluk ve ekonomik özgürlük duygularının sonucudur. Kadınlar sadelik, ciddilik, özgürlük ve sorumluluk duygularını daha fazla hissettikçe ve davranışları yapmacıklıktan uzaklaştıkça, evlilikler de daha fazla zekâ ve karakter arkadaşlıkları üzerine kurulacaktır. Çünkü Mustafa Şekip'e göre, tekamül eden bir hayat kendi değerleriyle beraber var olur ve yalnız bu değerlerle ölçülür.²⁴ Bunun için "bugünkü Türk kadını bir tabloya benzetirsek bu tablonun çerçevesi eski Türk kadınıdır. Bunlar aynı zamanda ve yan yana yaşamakla beraber hakikatte ne kadar farklı âlemlere bağlıdırlar!"²⁵ Mustafa Şekip'in bir metafor olarak ifade ettiği "çerçeve" ve "tablo" ilişkisi kadının, her iki kadın tipini de içerisinde barındırdığını göstermektedir. Görülüyor ki Mustafa Şekip'de ruhsal ve toplumsal ilişkilerde çok dar ve kapalı bir çevrede hayatını sürdüren eski Türk kadını, Cumhuriyet döneminde toplumsal rollerin değişmesi ile beraber yeni Türk kadının açığa çıkartır ve böylece millî ve insanî idealleri de benimseyerek yoluna devam eder.

Mustafa Şekip, yeni Türk kadınının geleneğin bağlarından kurtularak toplumda görünür olmaya başlamasını, "açık toplum" düşüncesinden dolayı olumlu bir adım olarak yorumlamaktadır.²⁶ Çünkü yeni kadın, eski medeniyetin getirdiği koşullardan kanunen ve örfen kurtulduğundan yaratma yeteneğini istediği gibi kullanmaktadır. Ancak bu yeteneğini kendi şahsiyetine uygun bir şekilde kullanması gerektiği fikrine sahiptir. Yeni Türk kadınının kendi doğasına uygun işlerde çalışmaya başlamasıyla zihinsel bir açılım olduğunu

²³ M. Şekip Tunç, *Yeni Türk Kadını ve Ruhî Münasebetleri*, s. 4.

²⁴ M. Şekip Tunç, *Ruh Âleminde*, 1. bs., Ülkü Kitap Yurdu, İstanbul 1945, s. 180-181.

²⁵ M. Şekip Tunç, *Yeni Türk Kadını ve Ruhî Münasebetleri*, s. 5.

²⁶ M. Cem Oğuz, "Mustafa Şekip Tunç ve Türkiye'de Bergsonculuk", *Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 1, Yaz 2015, s. 105.

söyler. Bu fikir; feminizmin kadınların erkeklerle aynı işleri yapabileceği düşüncesinden farklıdır.

2. Mustafa Şekip Tunç'da Aile Hayatı

“Aile nedir?” sorusuna gerek cinsiyet hayatı gerek şahsiyet bütünlüğü ile cevap veren Mustafa Şekip’de birlikte yaşamayı gerektiren ve asıl amacı çocuk yetiştirmek ve bakmak olan kadın ve erkeğin beraber yaşamasına “evlenme”, bu surette meydana gelen topluluğa “aile” denir.²⁷ Mustafa Şekip’e göre, hayat, nesilleri birbirlerinden doğuran yaratıcı bir hamlenin sürekliliğidir ve aile hayatı da bu sürekliliğin doğal bir sonucudur. Aile hayatının oluşumu, yaşamı devam ettirmek mecburiyetinden meydana gelen kaçınılmaz bir içgüdüdür. Normal bir hayat da bu iradenin yönlendirmesine bağlıdır.²⁸ Aile hayatındaki birleşmelerin çoğu en doğal şekliyle bir erkek ve bir kadından ibarettir. Ancak yavruları doğar doğmaz yaşamlarını kendileri devam ettiren hayvanlarda ne aile hayatı ne de evlilik mecburiyeti vardır. İnsanlarda doğal istifa temeli üstüne verasetle kurulan evlilik örf, adet, ananelerden dolayı eski toplumlarda, daha sonra da hukuki yasalarla ilerleyen medeniyetlerde sürdürülürken, her zaman çocukların iyiliği adına yapılır.²⁹

Özellikle erkeklerin çok eşli (poligam) oldukları söylenir. Fakat Mustafa Şekip’e göre, aşırı yemek gibi cinsî oburluk da vardır ancak bu durum yalnız erkeklere özgü olmadığı gibi normal bir durum da değildir. Eğer, cinsî oburluk normal olsaydı, doğa bu gereksinimi karşılamak için cinsiyet nüfusları arasındaki dengeyi ortadan kaldırır ve ailelerin birçoğu çok eşli olurdu. Çok eşlilik insanlık tarihinin hiçbir döneminde normal karşılanmadığı gibi normal gösterilen toplumlarda dahi çok geçmeden bu ihtiyacın ortadan kalktığı fark edilir. Tek eşlilik, cinsler arasında doğanın kurduğu düzen ve hikmetinin doğal bir tecellisidir. Bu düzen hiçbir zaman çok eşli olmaya olanak vermemektedir.³⁰ Evlilik bütün canlıların tamamına yakınında en doğal şekliyle tek eşli olmaktadır. Mesela cinsî istekleri ön planda olan kuşların tamamına yakını tek eşli oldukları gibi hayatlarının sonuna kadar eşlerine sadık kaldıkları görülür.³¹

Mustafa Şekip’e göre, insanlar arasında tek eşli (monogam) evliliklerin genellikle yaygın olması, henüz daha görülmeyen yerlerde de buna doğru eğilimlerin er ya da geç ortaya çıkacağını göstermektedir. Bunun için Mustafa Şekip, bir kadınlı ailenin üstün gelmesini insanlara yasalar aracılığıyla yapacak bir şey gibi gösteren anlayışlara yer kalmadığını belirtmektedir. Hatta tabiat kanuna ters düşen yasaların tamamının yok olduğu düşünülse bile, kadın ve erkek arasındaki cinsî hayat bugün görüldüğü haliyle kalmaya de-

²⁷ M. Şekip Tunç, *İnsan Ruhu Üzerinde Gezintiler*, 1. bs., Cumhuriyet Matbaası, İstanbul 1943, s. 293.

²⁸ M. Şekip Tunç, “Cinsî Olgunluğun Evlilikteki Kıymeti”, *Seksoloji*, Cilt: 2, Sayı: 11, Sene: 1, Şubat 1950a, s. 1.

²⁹ M. Şekip Tunç, *İnsan Ruhu Üzerinde Gezintiler*, s. 293.

³⁰ M. Şekip Tunç, “Cinsî Olgunluğun Evlilikteki Kıymeti”, s. 1-2.

³¹ M. Şekip Tunç, *İnsan Ruhu Üzerinde Gezintiler*, s. 293-294.

vam edecektir.³² “*Monogam ailenin en faziletli aile sayılması bizim ahlaktaki kemalimizden gelmeyip son haddini bulmuş tabii bir istifa mahsulü olmasındandır.*”³³ Bunun için hem fizik, hem de hukuk ilmindeki yasalar tabiatın akışına uymak zorundadır. İnsana kendi yapıtı gibi görünen şeyler ancak insan aracılığıyla yapılan doğal gidişlerdir. Mustafa Şekip’e göre, tabiata kendi yapıtı olmayan, onun ortaya koymadığı hiçbir şey dâhil edilemez. Tabiatla örtüşmeyen kurumlar, an’aneler ne kadar güçlü bir şekilde yasalara tabi olursa olsunlar sürekliliği olmayacaktır.³⁴ Çünkü “*evlenmeyi yapan kanun olmayıp, kanunu yapan evlenme ihtiyacıdır.*”³⁵ Ona göre;

*“Asıl gaye monogamlık değil, monogam sistemin içindeki insanların yaşama tarzlarıdır. Çünkü bu kaidenin umumî olması ve sadece kabul edilmesi bir nevi aileden beklenen ferdi ve içtimai bütün nimetleri kendinden verecek değildir. Onun sarsılmaz bir temele, tabiata dayandığı anlaşıldıktan sonra bu sistemde yaşayanların geçim ve münasebetlerindeki ahenksizlik, bozukluk, münaferet, ihanet gene tabii olan hallerini görerek, yanlış hükme geçmiş âdetlere kurban olmamak ve buna yardım eden ruhi, içtimai, bedii ve kanunî sakatlıkları bulup çıkartmak lazımdır. Tâ ki ailenin hakikî gayesi olan iyi ve sıhhatli çocuk yetiştirme ve dolayısıyla içtimai selâmetin daha hakikî ve sağlam temellere dayanmış olsun.”*³⁶

Mustafa Şekip’in düşüncesinde tek eşliliğin birçok canlıda ortak olması onun doğal bir hayat olduğunu göstermektedir. Bu düşünce benimsendiğinde nikâh, düğün, boşanma durumlarının bağlı olduğu yasaların tabiat yasaları olmadığı anlaşılır. Çünkü bunların birçoğu geleneklerin günümüze kadar gelen akışı içerisinde ortaya çıkan süreçlerdir. Bütün bunlar an’ane ve inançların bugüne kadar gelen parçalarından başka bir şey değildir. Bu konuda yasaya uygun düzenlemelerin er ya da geç takip edeceği yol doğal sürece uymak olacaktır. Bunun için bir taraftan insanların faydasını, diğer taraftan da toplumların saadet ve kurtuluşunu düşünerek bunları bir araya getirecek yolları keşfetmek gerekecektir.³⁷

Mustafa Şekip’de cinsiyet hayatı evliliğin temelinde yer almaktadır.³⁸ Mustafa Şekip, psikanalizin kurucusu olarak kabul edilen Sigmund Freud’un “*cinsî hayat*” hakkındaki görüşlerini merkeze almaktadır. Freud’a göre, bir çocuk cinsiyetiyle beraber dünyaya gelir ve cinsî duyumları daha bebeklikte başlar. Bu duyumları buluş çağından önce hissetmemiş çocuk yok denecek kadar azdır.³⁹ Freud’a göre, cinsel içgüdüler, kültürel nedenlerden dolayı en yoğun şekilde bastırılan içgüdülerdir. Ancak bu içgüdüler bastırıldığında diğer

³² A.e., s. 294.

³³ A.e.

³⁴ A.e.

³⁵ A.e.

³⁶ A.e., s. 294-295.

³⁷ A.e.

³⁸ M. Şekip Tunç, “Cinsi Terbiye”, *Seksoloji*, Cilt: 2, Sayı: 12, Sene: 1, Mart 1950b, s. 4.

³⁹ M. Şekip Tunç, “Cinsi Hayatın Terbiyesi”, *Cumhuriyet*, 11 İkinci Kânun, 1942a, s. 2.

cinse yatkınlığı kolaylıkla artmaktadır. Bunun için insanda görülen anormallikler, bastırılmış cinselliğin kültürel nedenlerle ortadan kaldırılması çabalarından kaynaklanır. İnsanların cinsiyet hayatının ergenlik çağında ortaya çıktığı düşüncesi doğru değildir. Bilakis, cinsi hayatın özellikleri çocuğun dünyaya gelmesiyle beraber fark edilir.⁴⁰ Mustafa Şekip'e göre, Freud'un söylediği gibi cinsi hayat doğumla beraber geliyorsa bu hayatın buluş çağında başladığına inanmak kolay olmayacaktır.⁴¹ Dünyaya yeni gelen bir çocuk cinsiyetiyle beraber doğduğu için cinsiyet hayatına doğumdan itibaren önem vermek gerekir.⁴² Mustafa Şekip, cinsî hayat konusunda Freud gibi düşünür, ancak onun bir takipçisi olmamıştır.

Mustafa Şekip'e göre, cinsî hayat, insan neslini devam ettiren insanlığın öteden beri üstünde durduğu konuların başında gelmektedir. Çünkü cinsiyet canlıların kafesinde en güçlü cazibedir. Ona göre, cinsi hayatın önemi ve kuşatıcılığıyla ilgili şuurlar arttıkça toplumun neredeyse tüm kurumları cinsiyetle ilgilenmek mecburinde kalır. Cinsî hayat, hem beyinle ilişkilidir, hem de cinsiyeti güzel gösteren kültürün etkisi altındadır. Bunun için "mistik, romantik, natüralist, realist, materyalist" anlayışlara bağlı sevgiler bulunur ve bu anlayışların tesirleri neticesinde farklı sevgiler yaşanır. Mustafa Şekip, insanlık tarihinde meydana gelen bütün edebi eserleri sevginin canlı bir tanığı olarak görmektedir. Sevgide ideal olanı isteme, manevi beğeni, saygı ve hayran olma duyguları insan ve kültürün icaplarındandır. Mustafa Şekip'e göre, ruh kendisini içinde yaşadığı kültüre göre dokurken, edebiyat da ruhun dokusunu yansıtır. O halde edebiyat, içinden çıktığı kültürün ruhunu anlatırken, o kültürün insanına da ayna tutmaktadır. Hayat ve ruhun tüm işlevlerinde normal ve anormal vaziyetler görülmektedir. Hayat ve ruh gibi cinsiyet hayatında da normal olmayan vaziyetler bulunur. Boşanma davalarında görülen eşlerin birbirleriyle geçinememe ve mutsuzluklarının temelinde yer alan cinsî uyumsuzluk ve bilgisizlikte, normal olmayan cinsî hayatın büyük bir payı vardır.⁴³

Mustafa Şekip'e göre, cinsiyet hayatı cinsî terbiyeye bağlıdır.⁴⁴ "Cinsî terbiye olmadıkça kanun ve polislerin tesirleri ancak felâket başa geldikten sonra olabilir. Bu husustaki cehalet öyle bir hastalıktır ki, köküne kadar gitmek, çocuklara kendilerinin kanun olmasını öğretmek, şahsiyetlerini koruyacak vasıtaları da vermek mecburiyetindeyiz."⁴⁵ Mustafa Şekip'de evlilik yalnızca cinsiyetle ilgili olmayıp, insanın kendi şahsiyetiyle de bir bütün olma anlamına gelir.⁴⁶ "San'atların en güçlülerinden biri olan evlilik san'atı aynı zamanda en çetinlerinden biridir ve medeniyet ilerledikçe daha da çetinleşecektir. "Bir ipte iki cambaz oynamaz" derler. Halbuki evlilikte bunu oynamaya mecburuz."⁴⁷ Mustafa Şe-

⁴⁰ Sigmund Freud, "Psikanaliz", *Cogito*, Freud ve Kültür Sayısı, Sayı: 49, İstanbul 2006, s. 62-63.

⁴¹ M. Şekip Tunç, "Ruhîyet Tetkikleri: Hicap", *Hayat Mecmuası*, Cilt: 4, Sayı: 98, Ekim 1928, s. 386.

⁴² M. Şekip Tunç, "Cinsî Terbiye", s. 1.

⁴³ M. Şekip Tunç, "Cinsiyet Meselesi", *Cumhuriyet*, 7 Temmuz 1946, s. 2.

⁴⁴ M. Şekip Tunç, "Cinsî Terbiye", s. 4.

⁴⁵ M. Şekip Tunç, "a.g.m.", s. 3-4.

⁴⁶ M. Şekip Tunç, *İnsan Ruhü Üzerinde Gezintiler*, s. 295.

⁴⁷ A.e., s. 296.

kip'e göre evlilikte yaşanan çalkantılar da kadın ve erkeğin hem ahlakını, hem de şahsiyetini oluşturması adına önemlidir. Mustafa Şekip'de insanın kendi şahsiyetiyle bir bütün olması anlamına gelen aile hayatı, kadın ve erkek arasındaki ilişkilerin sürekliliğine bağlıdır ve bu ilişkiler toplumda yaşanan değişimlerle paralellik göstermektedir. Toplumun nispeten durgun zamanlarında gelişme hareketleri daha çok çatışmalar halinde nazari bir şekilde gerçekleşir. Bir savaş ya da toplumsal bir inkılap meydana gelmesinde bu çatışmalar birden bire eylemlere geçerek yeni konuları gündeme getirir.⁴⁸ Mustafa Şekip'e göre; *"kadın ve erkek münasebetlerinin her değişimi yeni bir safhayı arzeder; artık bir daha geriye dönülemez, geçen safhalardan hiç birisini tekrarlamak da kabil olmadığı için doğan her yeni safhayı vaktinde anlamak, kusur ve meziyetlerini görerek bunlara göre hazırlanmak lâzım gelir. Çünkü içtimai hayat insanın istediği yerde duramaz."*⁴⁹ Cinsler arası ilişkilerde görülen her değişim toplumun şekillenmesine doğrudan doğruya etki eder. Her çağda kadın ve erkek ilişkisi kendi gerçekliğini yeni baştan yaratır ve aile hayatı da bir değişime uğrar. Bunun için Mustafa Şekip, toplumda yaşanan değişimlere dönmenin ve bu değişimleri yeni baştan yaşamanın mümkün olmayacağını belirir.

Mustafa Şekip'e göre, toplumlar hayatın akışı içinde istediği kadar değişime uğrasınlar insanda cinsiyet isteği her daim olacağından eş seçimi, yasalar, nesiller var olmaya devam edecektir. Aile hayatında eşlerin birbirine bağlılığının yalnızca zenginlikle devam edeceğini sanmak, insanların sadece maddi bolluk ve rahatlık içinde yaşayarak mutlu olabilecekleri düşüncesini meydana getirir. Eğer böyle olsaydı ayrılıklar da yalnız fakirlerde görülür, insanın da kafesin içine giren kümes hayvanlarından bir farkı olmazdı. Halbuki insan gözlerini ilk ailenin içerisinde açar, ilk sevgi ve şefkati orada görür. Mustafa Şekip'e göre, aile yuvasındaki birlik kadar doğal, kuvvetli bir birlik yoktur. Ailenin bağlı olduğu güç, ne toplum ne çıkar ne de hukuk olup, her şeyden önce genel bir hayat yasadır. Aile hayatını meydana getiren, eşler arası bağları kuvvetlendiren ve ailenin devamını sağlayan da bu yasadır.⁵⁰

Kısacası Mustafa Şekip'de kadın ve erkek münasebetleri, evlilik, cinsiyet eğitimi tekâmül eden bir hayatın içerisinde şekillenir ve toplumun ilerleme ve değişimleriyle bir bütünlük ve paralellik gösterir. Kadın hem ailenin devamlılığında, hem çocuğun yetiştirilmesinde, hem de şahsiyetin oluşmasında önemlidir. Mustafa Şekip, aile hayatını sadece felsefi olarak incelememekte, aynı zamanda psikolojik ve sosyolojik olarak da ele almaktadır. Aile hayatının psikolojik temelleri içerisinde Freud'un düşüncelerinden yola çıkarak cinsi hayata da yer veren Mustafa Şekip'de bu hayat tek başına alındığında bile, yeterince karmaşık olduğu görülmektedir.

Sonuç

Cumhuriyet döneminde kadının toplumsal rollerinin nasıl bir değişim geçirdiğini gözler önüne seren Mustafa Şekip Tunç, bu doğrultuda kadını, *"Eski*

⁴⁸ M. Şekip Tunç, *Ruh Âleminde*, s. 177.

⁴⁹ A.e., s. 177.

⁵⁰ M. Şekip Tunç, "Cinsi Olgunluğun Evlilikteki Kıymeti", s. 3.

Türk Kadını” ve *“Yeni Türk Kadını*” olarak tasvir eder. Mustafa Şekip’in eski Türk kadını ve yeni Türk kadın hakkında yaptığı tespitler, bir ayırım gibi görünse de aslında Mustafa Şekip bütüncül bir yaklaşım sergilemekte, dönemin toplumsal portresini çıkartmaktadır. Mustafa Şekip’de insan yaratılarıyla kendisini, çevresini, dünyasını şekillendirerek sosyal ve kültürel bir varlık olarak yaşamını devam ettirir. Bunun için kadın anlayışı insan anlayışıyla bir bütünlük ve paralellik göstermektedir. Mustafa Şekip’de kadın meselesini irdelemek, hem Cumhuriyet dönemi düşünce hayatını, hem de modernleşme süreçlerimizi felsefi olarak ele almak demektir.

Mustafa Şekip’in düşüncesinde aile hayatının temelinde yer alan cinsî hayat, kadın ve erkeğin şahsiyetini oluşturması adına önemlidir. Cinsî hayatının ilişkili olduğu evlilik, evliliğin mutlu bir beraberliğe dönüşmesi, cinsî terbiye ve şahsiyetini oluşmasında kadına verdiği önem Mustafa Şekip’in çağını aşan bir mütefekkir olduğunu ve insanla ilgili meseleleri her şeyin üstünde bir yere yerleştirdiği göstermektedir. Mustafa Şekip, toplum hayatının sürekli değişmesine rağmen, cinsiyet isteğinin her daim olacağını belirterek, eş seçimi ve evliliğin her zaman var olacağını göstermektedir. İnsan ilk olarak ailenin içerisinde gözlerini açar, ilk sevgi ve şefkati orada görür. Mustafa Şekip, aile yuvasındaki birlik kadar doğal, kuvvetli bir birlik olmadığını dile getirmektedir. Mustafa Şekip’in ortaya koyduğu bu düşünceler bugün bile halen geçerliliğini korumaktadır.

Mustafa Şekip’e göre Türk kadınlığı sadece Türk kadınlığı tarihinde değil, bugünkü tüm dünya kadınlığı içerisinde dahi, gelişmeye en elverişli vaziyetini göstermektedir. Bunun nedenini sadece inkılabımızda aramak Türk kadınlığının anlaşılmasını zorlaştırır. İnkılabın hizmet ve başarısı; kadınları toplumsal roller bakımından ayırsa bile, gönül ve sevgi bakımından ayırmayan Türk ruhudaki eski kadının varlığını da yaşatmak istemesindedir. Mustafa Şekip, inkılabın kadınları sevgi ve gönül bakımından ayırmamasını Türk Ruhuna bağlamaktadır. Bu ruhu yaşatmanın kadına layık olduğu değeri vereceğini dile getirmektedir. Hatta kadına layık olduğu değer verildiğinde birden fazla kadınla evlenmeyi doğal bir olay gibi kabul eden anlayışlara yer kalmayacağını belirterek, Türk kadının haklarını da savunmuş olur.

Mustafa Şekip’in bir yandan kadının şahsiyetini oluşturması bir yandan da nesillerin devamı için aile hayatının önemini vurgulaması, bütün değerlerin aile çatısı altında öğrenilmesindedir. Bu nedenle ailenin bütün bir kültürün dayanağı olduğu sonucuna varılır.

Kaynaklar

A- Kitaplar, Makaleler ve Tezler

BAYRAKTAR, Levent: “Mustafa Şekip Tunç Düşüncesinde Model İnsan Yaratacak Olan Eğitim Anlayışı”, *Felsefe Dünyası*, Sayı: 35, January 2002a/1.

_____ : “Mustafa Şekip Tunç’un İnsan Anlayışı”, *Felsefe Dünyası*, Sayı: 36, January 2002b/2.

_____ : “Türkiye’de Felsefe ve Sosyal Bilimlerde Çığır Açan Bir İsim: Mustafa Şekip Tunç”, *Türk Yurdu*, Cilt: 31, Sayı: 281, Ocak 2011.

_____ : “Mustafa Şekip Tunç’ta Plüralizm ve Şahsiyetçilik”, *Felsefe Dünyası*, Sayı: 61, Yaz/Summer 2015.

FREUD, Sigmund: “Psikanaliz”, *Cogito*, Freud ve Kültür Sayısı, Sayı: 49, İstanbul 2006.

OĞUZ, M. Cem: “Mustafa Şekip Tunç ve Türkiye’de Bergsonculuk”, *Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 1, Yaz 2015.

TUNÇ, M. Şekip: “Ruhیات Tetkikleri: Hicap”, *Hayat Mecmuası*, Cilt: 4, Sayı: 98, Ankara, Ekim 1928.

_____ : *Ruhیات*, 3. Bs., Devlet Matbaası, İstanbul 1929.

_____ : *Yeni Türk Kadını ve Ruhî Münasebetleri*, Çığır Mecmuası Neşriyatı: 8, Türkiye Harsî ve İctimaî Araştırmalar Merkezi Kitapları, Ankara 1939.

_____ : *İnsan Ruhu Üzerinde Gezintiler*, 1. Bs., Cumhuriyet Matbaası, İstanbul 1943.

_____ : *Ruh Âleminde*, 1. Bs., Ülkü Kitap Yurdu, İstanbul 1945.

_____ : “Cinsi Olgunluğun Evlilikteki Kıymeti”, *Seksoloji*, Cilt: 2, Sayı: 11, Sene: 1, Şubat 1950a.

_____ : “Cinsi Terbiye”, *Seksoloji*, Cilt: 2, Sayı: 12, Sene: 1, Mart 1950b.

_____ : “Dünya ve Bizim Dünyamız”, *Bilgi Mecmuası*, Sayı: 58, Şubat 1952.

_____ : “Müşahhas İnsan ve Bünyesi”, *Bilgi Mecmuası*, Sayı: 76, Ağustos 1953b.

YAYLALI, İlhan: *Şuurlu Muhafazakârlık: Mustafa Şekip Tunç Düşüncesinde Birey, Toplum, Siyaset*, Hacettepe Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2014.

B- Gazeteler

TUNÇ, M. Şekip: “Kadın Kabiliyetinin İncelenme Zarureti”, *Cumhuriyet*, 30 İkinci Teşrin 1941.

_____ : “Cinsi Hayatın Terbiyesi”, *Cumhuriyet*, 11 İkinci Kânun 1942.

_____ : “Cinsiyet Meselesi”, *Cumhuriyet*, 7 Temmuz 1946.

_____ : “Kadınlarımız”, *Cumhuriyet*, 6 Nisan 1947.